

**Громадська організація
«Південна фундація педагогіки»**

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ РОБІТ
учасників міжнародної
науково-практичної конференції**

**«ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ
СЬОГОДЕННЯ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА»**

21–22 січня 2022 р.

**Одеса
2022**

УДК 37.01+159.9(063)

П24

Педагогіка і психологія сьогодення: теорія та практика:
П24 Збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-
практичної конференції (21–22 січня 2022 р., м. Одеса). – Одеса:
ГО «Південна фундація педагогіки», 2022. – 196 с.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

УДК 37.01+159.9(063)

© Автори статей, 2022
© Південна фундація педагогіки, 2022

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ

Буга В. І.

ПОКАЗНИКИ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ9

Гачак-Величко Л. А., Мельничук Б. Я.

ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО
ПОРТРЕТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ
У СУЧАСНО-ПОЛІТИЧНИХ УМОВАХ В УКРАЇНІ 14

Гордій Н. М.

УМОВИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я
ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 18

Донадзе К. Б.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ
ОСОБИСТІСНИХ РЕСУРСІВ У ЖИТТІ ЛЮДИНИ..... 22

Калинчук Н. В.

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ КОГНІТИВНОГО ПСИХОТЕРАПЕВТА
ЩОДО ОБМЕЖЕНОСТІ ПЕРЕКОНАНЬ ПАЦІЄНТА ПРИ ДЕПРЕСІЇ ... 27

Курова А. В.

СИТУАЦІЯ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ
ТА ГОТОВНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ДО ЗМІН..... 30

Леонова І. М.

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ
КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЖІНОК,
ЯКІ НАЛЕЖАТЬ ДО РІЗНИХ СОЦІАЛЬНИХ ГРУП..... 32

Мальована І. О., Когутяк Н. М.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА УЯВЛЕНЬ
ПРО ЩАСТЯ ПІДЛІТКІВ ТА СТУДЕНТІВ 36

Онїпко З. С.

САМООЦІНКА ЯК КОМПОНЕНТ САМОСВІДОМОСТІ 41

Пономаренко Л. О.

ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ
ПІД ЧАС ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ..... 43

Садчікова О. Г. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ЗРІЛОСТІ У ЖІНОК СЕРЕДНЬОГО ВІКУ, ЯКІ МЕШКАЮТЬ У ЗОНІ ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ	45
Сергієнко Н. П., Губарева Ю. В. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ РІЗНИХ ПРОФІЛЬНИХ НАПРЯМІВ	48
Сидоренко Ю. В. ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА САМООЦІНКУ ОСОБИСТОСТІ	52
Шерешкова І. І. ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЧИННИКІВ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ СУЧАСНИХ МАС-МЕДІА НА ОСОБИСТІСТЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ.....	56
СЕКЦІЯ 2. ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНА ПСИХОЛОГІЯ	
Пристай О. В. КРЕАТИВНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ОСНОВНА ДЕТЕРМІНАНТА ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ	60
СЕКЦІЯ 3. ПЕДАГОГІЧНА ТА КОРЕКЦІЙНА ПСИХОЛОГІЯ	
Горобец Е. В. ИМАГІНАЦІЯ КАК ИНСТРУМЕНТ ПСИХОЛОГА-СИМВОЛДРАМАТИСТА В РАБОТЕ С ПТСП	63
Ендеберя І. В. ВИВЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ З НЕБЛАГОПОЛУЧНИХ СІМЕЙ: ТЕОРЕТИКО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ	67
Ілляшенко Т. Д. РАННЯ КОРЕКЦІЯ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ.....	71
Синякова В. Б. ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД АДАПТАЦІЇ ПІДЛІТКА ДО УМОВ ЗАМІСНОЇ СІМ'Ї	75
Чорна Д. П. АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОПРОФІЛАКТИКИ ПІДЛІТКОВОЇ АГРЕСІЇ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ	79

Чорна Д. П.
аспірантка кафедри психології та педагогіки
Науковий керівник: **Гаврилькевич В. К.**
кандидат психологічних наук, доцент
Хмельницький національний університет
м. Хмельницький, Україна

АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОПРОФІЛАКТИКИ ПІДЛІТКОВОЇ АГРЕСІЇ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ

Інклюзивна освіта в Україні швидко розвивається, за офіційними статистичними даними Міністерства освіти України в результаті розвитку інклюзивного навчання за останні п'ять років досягнуто зростання більше ніж у 6 разів кількості учнів, охоплених інклюзивним навчанням. У 2016–2017 н. р. – 4 180 учнів перебувало на інклюзивному навчанні, а в 2020–2021 н. р. – 25 078 учнів [1].

Основним завданням інклюзивної освіти є соціалізація дитини з особливими освітніми потребами у суспільстві, розширення кола спілкування та інтересів, можливості навчатись, розвиватись і стати повноцінним членом суспільства. Діти, що перебували на індивідуальному навчанні або тривалому лікуванні часто не мають досвіду спілкування з однолітками, особливо у класному колективі. Зазвичай, таким дітям надзвичайно важко адаптуватись до колективу, проявити або підтримати ініціативу в спілкуванні, взяти участь у грі.

Багато сучасних досліджень присвячено інклюзивному навчанню, зокрема досліджували: просоціальність підлітка в умовах інклюзивного освітнього середовища (Н.З. Дерев'янка) [2], проблему виховання толерантного ставлення до людей з особливими потребами в інклюзивних закладах освіти (А.О. Мігалуш) [3], потреби та організацію навчання для дітей з особливими освітніми потребами (А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук) [4] тощо.

Не зважаючи на значну кількість досліджень, присвячених інклюзивному навчанню, менше уваги приділяється учнівському колективу інклюзивного класу. На нашу думку, безумовно, дитині з особливими освітніми потребами необхідна підтримка членів команди супроводу, корекційні заняття, але вони не можуть замінити досвіду спілкування з однолітками. Спілкування з однолітками відіграє надзвичайно важливу роль у розвитку дитини з особливими освітніми потребами. Саме усвідомлення себе повноправним членом колективу, поява друзів, мотивують дитину з особливими освітніми потребами до розвитку, навчання та спілкування з друзями.

На нашу думку, особливо негативний вплив на процес соціалізації та адаптації дітей з особливими освітніми потребами впливає високий рівень агресії в учнівському колективі. Якщо учень з особливими освітніми потребами перебуває у колективі і постійно спостерігає бійки, конфлікти, прояви булінгу, то реакція може бути надзвичайно різна. Залежно від нозології та особистих якостей, дитина з особливими освітніми потребами може проявляти тривогу, страх або копіювати поведінку однокласників і також проявляти агресію. Щоб запобігти негативним наслідкам високого рівня агресії, важливо займатись психопрофілактикою агресії, особливо в учнів підліткового віку.

У науковій спільноті проблема підліткової агресії є досить дослідженою, але з часом не втрачає своєї актуальності. Сучасні науковці продовжують працювати над проблемою підліткової агресії, зокрема приділено увагу таким питанням, як: здатність підлітків до прогнозування агресивних дій (К.І. Шкарлатюк) [5]; вікова динаміка, соціалізація агресії в підлітковому віці (А.О. Реан, Л.Н. Семенюк); невербальні прояви агресії (Д. Наваро, П. Екман, А. Піз); зв'язок агресивної поведінки із соціальним статусом підлітка в групі однолітків (П. Ковальов) [5]; причини та фактори ризику підліткової агресії (М.Ф. Денисова, Н.М. Музика, З.А. Шкіряк-Ніжник) [6] та ін.

Ми вважаємо, що важливою умовою для позитивного впливу навчання в інклюзивному класі на дитину з особливими освітніми потребами та її успішної соціалізації і особистісного розвитку є низький рівень агресії в учнівському колективі, комфортний психологічний клімат. Для цього в інклюзивних класах необхідно здійснювати вчасну психопрофілактику підліткової агресії. Але, в академічній психології це питання ще не досліджене і немає готових рекомендацій щодо психопрофілактики підліткової агресії в інклюзивному класі. Саме це й зумовило вибір теми нашого дослідження: «Психопрофілактика підліткової агресії в інклюзивному класі».

Об'єктом дослідження ми обрали підліткову агресію в інклюзивному класі.

Предметом дослідження є психопрофілактика підліткової агресії в інклюзивному класі.

Мета дослідження – з'ясування причин і проявів підліткової агресії в інклюзивному класі та розробка відповідних психопрофілактичних заходів.

Для досягнення обраної мети передбачається виконати такі завдання дослідження:

- 1) шляхом теоретичного аналізу з'ясувати причини та прояви підліткової агресії в інклюзивному класі;

- 2) на підставі теоретичного аналізу визначити можливі способи психопрофілактики підліткової агресії в інклюзивному класі;

3) емпірично дослідити причини і прояви підліткової агресії в інклюзивному класі;

4) розробити та експериментально перевірити програму психопрофілактики підліткової агресії в інклюзивному класі;

5) розробити рекомендації для педагогів і психологів закладів освіти щодо психопрофілактики підліткової агресії в інклюзивному класі.

Для реалізації поставлених завдань у ході дослідження буде використано такі методи:

1) теоретичні: аналіз, синтез, порівняння, систематизація, моделювання та узагальнення;

2) емпіричні: спостереження, бесіда, анкетування, тестування за допомогою таких методик, як: «Неіснуюча тварина», методика А. Басса і А. Даркі в адаптації А.К. Осніцко, «Особистісна агресивність і конфліктність» В.П. Ільїна і П.А. Ковальова, «Тест агресивності» опитувальник Л.Г. Почебут;

3) математичні методи статистичної обробки емпіричних даних.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що будуть з'ясовані шляхи психопрофілактики підліткової агресії в інклюзивному класі. Значна увага в дослідженні приділяється як роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, так і роботі з учнівським колективом, в якому перебувають діти з особливими потребами.

Теоретичне значення дослідження полягає у виявленні причин і проявів підліткової агресії в інклюзивному класі та з'ясуванні способів психопрофілактики підліткової агресії в інклюзивному класі.

Практичне значення цього дослідження обумовлюватиметься можливістю використання одержаних результатів в освітньому процесі для підготовки фахівців з інклюзивного навчання, а також в роботі педагогів і психологів закладів освіти, які працюють з інклюзивними класами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Статистичні дані МОН про кількість дітей в інклюзивних класах [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/inklyuzivne-navchannya/statistichni-dani> (дата звернення: 13.01.2022).

2. Дерев'янка Н. З. Допомога іншому в контексті просоціальності підлітка в умовах інклюзивного освітнього середовища. URL: <http://appsychology.org.ua/data/jrn/v9/i13/11.pdf> (дата звернення: 09.01.2022).

3. Мігалуш А. О. Виховання толерантного ставлення до людей з особливими потребами в інклюзивних закладах освіти. URL: http://eprints.zu.edu.ua/3144/1/18_46.pdf (дата звернення: 09.01.2022).

4. Колупаєва А. А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. 2011. URL: <https://fs02.vseosvita.ua/02003абз-53fd.pdf> (дата звернення: 04.01.2022).

5. Шкарлатюк К. І. Агресія та здатність до прогнозування в підлітковому віці / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, Ін-т соц. та політ. психології АПН України. 2011. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/204> (дата звернення: 09.01.2022).

6. Денисова М. Ф. Підліткова агресія, причини та фактори ризику / М. Ф. Денисова, Н. М. Музика, З. А. Шкіряк-Ніжник. *Здоров'я дитини*. 2019. URL: <http://dspace-ipag.com.ua/jspui/handle/123456789/108> (дата звернення: 09.01.2022).

Шевчук В. В.

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології

*Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка
м. Полтава, Україна*

СПЕЦИФІКА ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ БАТЬКІВ ДІТЕЙ З КОМПЛЕКСНИМИ ПОРУШЕННЯМИ РОЗВИТКУ

Проблема психологічної компетентності загалом та батьківської зокрема висвітлена у дослідженнях О.А. Бакаленко, В.І. Барко, О.І. Бондарчук, Л.Я. Барінової, Н.Ш. Валєєвої, Т.Г. Веретенко, Ю.Б. Гіппенрейтер, В.І. Горбачової, О.Л. Горлової, Т.А. Гуртко, О.Н. Євтушенко, Т.І. Єрмакова, М. Єрміхіна, І.Д. Зверева, І.О. Зимня, О.В. Казаннікової, Н.А. Криволапової, Н.В. Кузьміної, А.К. Маркова, С.А. Михальська, Р.В. Овчарової, Л.Б. Орбан-Лембрик, Г.К. Радчук, Е.В. Рамзані, О.Є. Смірнова, А.А. Співаковської, О.В. Тіунова, О.Ю. Хартман, Н.Ю. Шевченко, О.М. Цільмак та ін., які присвячені вивченню розвитку та самовдосконалення особистості. Окрім того, С.А. Акутина, С.С. Піюкова, В. Селіна, Н.А. Хрусталькова виокремлювали «педагогічна компетентність батьків», М.О. Ерміхіна, Н.С. Мізіна, І. Меркуль, О.Л. Нагула, О.Ю. Хартман – «психолого-педагогічну компетентність батьків», а К. А. Беляєва, Т.І. Бессонова, О.Р. Лемещенко, О.О. Нестерова, Е.Г. Смирнова, Г.Г. Філіппова наголошували на ефективному, відповідальному та усвідомленому батьківстві. Досліджень з проблеми формування та розвитку батьківської компетентності у батьків, які виховують дітей з вадами розвитку

ЗБІРНИК НАУКОВИХ РОБІТ
учасників міжнародної
науково-практичної конференції

«ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ
СЬОГОДЕННЯ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА»

21–22 січня 2022 р.

м. Одеса

Видавник – ГО «Південна фундація педагогіки»

Поштова адреса редакції: 65001, Одеса 1, а/с 247

www.pifp.org.ua, tel: +38 099 431 12 14

Підписано до друку 24.01.2022 р. Здано до друку 25.01.2022 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Цифровий друк. Ум.-друк. арк. 11,39.
Наклад 100 прим. Зам. № 2501-22.